

שליחות ההגנה במחנות ההסגר בקפריסין

כותב טורים אלה הגיע לקפריסין מיד לאחר קום המדינה, במסגרת משלחת מטעם ההגנה שמנתה 10 שליחים, שמתפקידם היה לאמן את המוכשרים לכך לתפקידי צבא ולארגן עליה (בלתי ליגאלית) משם.

בימים ההם שהו במחנות ההסגר בקפריסין כ-15 אלף יהודים, בעיקרם צעירים בגיל הצבא.

מעפילים אלה היו מחולקים בשני סוגי מחנות: מחנות הקייץ ובהם כ-5000 איש ומחנות התורף — בהם פעל כותב טורים אלה — כ-10,000 איש.

המשטר הפנימי במחנות

ושוכ חייב אני להסביר: החיילים הבריטיים שמרו על המחנות מבחוץ ואילו בפנים המחנות היתה שוררת אוטונומיה מלאה. החיים בפנים אורגנו והתנהלו על ידי היהודים בלבד. והחיים היו מאורגנים להפליא. היתה הנהלה והוקמו בתי-ספר, בוסטריה (משטרה), בתי-חור לים וכן שירותי נקיון, וכו'.

כמחנה שפעלתי בו אנוכי היינו 3 שליחים מן הארץ: מפקד המחנה, עליה ב' ואיר"גון והדרכה — תפקידו של כותב טורים אלה. מלבדנו היה קיים כמובן מטה מיפקדה של אנשי המחנה שנקרא "שורות המגינים", שכלל גם סגל פיקודי: מפקד, סגן, שלישי-חבר' מדריכים, וכו'.

באמצעות מיפקדה זו הוצאו לפועל הוראות השליחים מן הארץ.

אימוני פריצה

כדי שיוכנו דרכי העבודה של השליחים מן הארץ, אתאר את ההכנות להעפיל לארץ. שהודרכו ונוהלו על ידי אנשים מן הארץ. במרכז המחנה הוקם אוהל גדול ובתוכו הוקם דגם של גדר המחנה. האנשים התאמנו בפריצת הגדר, הסתננות לעברו השני וסגירת הגדר בחזרה.

האימונים היו כל כך אינטנסיביים ועל

חייב אני להזכיר כמה דברים שהם מתים כבר לצלול כההם הנשייה:

המדינה הוכרזה והוקמה ביום ה' כאייר 14.5.48. קדמה למעשה זה — מלחמת הממיות שהתחילה כיום הכרזת אר"ם על מלכות סודינה יהודית, ביום 29 בנובמבר 1947. לפני כן נמשך המאבק של הישוב המאורגן והדרכים. ביניהם תנועת מעפילים — עור'בלתי ליגאלים — שהתחילה לפני 30 יום ומשכה ביתר עוז לאחר מלחמת העולם השנייה, כשדרכות שרידי השואה, משוחררי הנות המוות באירופה, פתחו בהסתערות ובבלתי פוסק על שערי הארץ.

הארץ היתה בימים ההם תחת שלטון בריטי אשר קלגסו סגרו על דרכי הכניסה הארץ ואף יצאו לקראת הבאים, כדי לפגוש ולפס את ספינות המעפילים כלב ים.

עולים שסירבו להוראות והיו משוללים כל זכות, ושעל-כן לא היתה ארץ שלשם אפ'להחזירם, הובלו על ידי הצי הבריטי למחנות ההסגר שהוקמו לשם כך, בקפריסין.

מחנות בקפריסין

עם קום המדינה, נמצאו בקפריסין רבבות מפלים כלאים כמחנות ההסגר ושטרם ידעו יהיה עליהם.

גורלם של אלה הופשר אט-אט. מקודם של עלייתם של זקנים וחולים, אולם נגזר על הבריאים ואשר בגיל ניוס "כדי לחזק את כוח הלתימה של המדינה החד-מאידך, שיוועה המדינה דווקא לכוח יר זה שצריך היה לחזק את שורות צה"ל יר, בעמידתו מול שבע ארצות ערב.

נתיחי ההגנה במחנות

כזה היה המצב עם התחלת סיפורי. אני חושב כי מובן מאליי, שאף לפני-כן פעלו שליחים של ההגנה שהסתננו לתוך המחנות ושירו שם גוער להסתנן החוצה ולהגיע לרכים שונות לארץ.

ער כל לשון ליבר ראשון

אנו עוזרים להם לשאת את החבילות וצור עדים עמהם לעבר הבית. כל אחר והמעפיל שלו או קבוצת המעפילים, השעה היא מאור תרצה בלילה ואנו צועדים לעבר הכית.

העולים החרשים נרגשים. אנו שואלים אותם אם אינם רעבים או צמאים והם עונים שדי להם שהם זוכים לדרך על אדמת הקור. דש ואינם זקוקים לא לאוכל ולא למשקה... בהתקרבו לבית, והנה העולים קדסו ונפ' לו לארץ. חששתי שמא נתקלו במשהו. מסתבר שהשתרעו על הארץ כדי לנשק את אדמת ה-קודש.

בבית נתקבלו בתה חם וכריכים והוכנו להם מקומות לנה.

כשחזרתי עם בוקר לביתי, ידעתי, בי עיני נוצצות משמחה, שהייתי שותף למעשה כביר ולא הצטערתי על שסגרתי את החנות ועל שבובתי חצי יום ולילה.

וביחס לילדים — הנה הגיעה העת שמור-תר לדבר ומותר לספר!

ילדי האהובים, אביכם היה שותף למפעל!

בתי האופנה הראויים לאילון

אילון

תל-אביב

רח' דיזנגוף 129	טל. 228647
רח' אלנבי 31	טל. 56018
מלון שרתון	טל. 45464
מלון דן	טל. 232943
הרצליה	
מלון אנדיה	טל. 932271
חיפה	
מלון דן כרמל	טל. 86532
לוד	

שדה חתופה

במחנות

בדי החקירה למדתי עוד משהו על המחנה ועל סידוריו הפנימיים. וינט היה תורם 1000 לירות שטרלינג למחנה. כסף זה לא חולק בין כל אנשי שיניע לכל אחד פרוטות בלבד, אלא להנהלת המחנה וזו מימנה בו את כל השירותים במחנה.

בעל תפקיד קיבל תשלום של 15 ש"ח לחודש, ובכל אותם התפקידים שאפשר לנהוג בהם חליפין, נהגו כך. כגון בעבר לקוף, נוסדה, וכו'. הנהלת המחנה השתדלה להעסיק כל אחד חדשים, כדי שידווחו לוינג.

אלם היו תפקידים שלא ניתנו להחלפה, מורים, אחיות, מדריכים, וברומה, נוצר פוא, שני מעמדות: כאלה שהרוויחו 30 ש"ח בחדשו ואלה שהרוויחו 15 שילינג.

אחת ועוד, כל אלה שעברו למחנה האיי-מוריס לעליה (פריצת גדרות), הועברו מנהל מן המטבח הכללי למטבח מחנה האיי-מוריס מנות המחזן ומנות הסיגאריות. מדי פעם יציאת קבוצה לעליה נשארו מספר עורפות במטבח. במשך הזמן היה במסגרת המחנה האימונים עודף גדול של מיצרכי סיגאריות, בה בשעה שתושבי יתר המסבלו מרעב וממחסור חמור בסיגאריות. לשלמתי מצב זה הוברר לי שלמדתי אלה לא יכולה להיות השפעה על האנשים במחנה, מעטן סיגאריות, לא יוכלו לעזור על חייל רעב.

הגעתי, איפוא, למסקנה, שהמתאמנים חייבים לקבל אותם התנאים שמקבלים המדריכים. בשלב ראשון רדשתי להקציב למתאמנים יחידות, כן הבעתי — בדו"ח שהעברתי — להקציב למחסן נעליים ואובדוליס, מנת שכל היוצא לאימונים יוכל להתאמן בתנאים שלו. הסברתי באותו דו"ח, שכדאי להשקיע את מעט הבסף שהדבר צריך בתוספת אף של התשלום של 15 ש"ח לחודש, ותמורת זה לקבל בארץ חיי-מאומנים.

קבוצת עולים ילדים מיוון

במחנה ההסגר בקפריסין

התחלתי בהבשרת המדריכים למי-כמה שבאמצעותם אוכל לאמן את המחוזים במחנה האימונים.

ביקשתי מן הפקיד במיפקדת המחנה, מין 120 איש למחנה אימונים מדוכני הפקיד הודיע לי כי הוא ישלח 240 נות, משום שהוא מניח בוודאות כי לא יפיק יותר מ-50 אחוז.

הדבר היה תמוה בעיני, ואמרתי ל"אני צבא זה, שמופיעים רק 50 אחוז ממוזמנים" אולם אמרתי לעצמי: "גורם בתאריך הנקוב הופיעו... אך 2 מתוך 10 מוזמנים! היה מקום לייאוש. ברם, תפקיד היה לא להתייאש, אלא לפעול.

ביקשתי, איפוא, להזמין 4-5 אנשים שלא הופיעו, כדי לברר מה הסיבות להיעדרתם.

הופיעו מן הברור, לאחר ששמעתי שבפיהם, למדתי רבות.

הטענות היו: פלוני, יש לו אך זוג נעליים אחד. כיצד יכול הוא לצאת לאימונים — בעיקר אימוני שדה, הדי נשק בין כך? היה לנו במקום — ומה ינעל לכשיקראו להיכנס לים? לאלמוני טענה דומה ביחס למכונסני וכן הלאה.

היתה סיבה נוספת: חוסר תזונה. פיקה, רוב האנשים היו רעבים, ללא וללא סיגאריות, ובאמת, כיצד יוצאו אנשים כאלה לאימונים?

רמה בה גבוהה שאנשים הצליחו לבצע את הפעולות בליה ובעינים עצומות, וכשהיו מאור מנים דיים, ביצעו את הדבר הלכה למעשה. בלילה מסויים ערכו את התרגיל, לא באוהל, אלא ליד הגדר המציאותית של המחנה. פרצו, יצאו החוצה והקימו את הגדר בחזרה ללא הכר.

בחוץ חיבו להם אנשים שתובילום למקום סתר על שפת הים שם הגיעה ספינה מן הארץ שהעלתה אותם ארצה. ובמחנה האימון נים התחילה קבוצה אחרת באימונים, וחוזר חלילה.

אפיוורה ביום השיחרור

אגב, כשנתקבלה הידיעה על השיחרור מן המחנות, נמצאו בחוץ 150 איש שחיבו לסיפונה חשאית. והיתה סכנה שבאם יתפסו, עלו לים הם להכשיל את כל השיחרור.

הם הסתדרו, איפוא, בשלוש ונעו בצורה צבאית לעבר... המשטרה הקפריסאית, באן הם הורו שנמלטו מן המחנה וביקשו עזרת המשטרה להחזירם למחנה כדי... שיוכלו להשתחרר.

אירגון מחנה אימונים

בחזר לסיפורנו.

תפקידי היה "אירגון והדרכה". הודעתי, איפוא למיפקדת המחנה כי ברצוני להקים מחנה אימונים ל-120 איש.

אימונים לעובדי השירותים

האישור מן הארץ אמנם נתקבל, אולם עד שהגיע האישור, באתי בינתיים בדברים עם הנהלת המחנה והוסכם להפריש 10 אחוזים מן המועסקים, לתפקיד של אימונים.

המחנה העסיק 1200 עובד, שהתחלפו כל חרשיים. ויצאתי מן ההנחה שעלי-ידי-בך אק" בל מתוודים של 120 איש לאימונים מדוכים, חרשיים כל מחזור.

הוקמה וועדה שעברה ובדקה את כל השירותים כדי לקבוע מי ומי יכולים לצאת לאימונים מדוכים, מבלי להפך את סדרי המחנה. נמצא שאפשר לשחרר לצורך אימונים 250 איש, למעלה מפי שניים משיערתי.

האימונים התנהלו במלוא המרץ. 250 איש לאימונים של חצאי ימים. וכל אלה — במסגרת המועסקים על ידי הנהלת המחנה — בלומר, בתשלום של 15 שילינג לחודש.

בינתיים נתקבל גם האישור מן הארץ לתש"ל עבוד 100 איש. לא דציתי שהעניין ייהפך לעסק, והעברתי את הסכום להנהלת המחנה וזו הגדילה את מספר המועסקים בעוד 100 איש, וממילא גדל מספר המתאמנים.

משא ומתן עם אנשי אצ"ל במחנות

בתוך המחנות שהו גם אנשי אצ"ל, שאף הם היו מיוצגים בהנהלת המחנה.

אנשי אצ"ל סירבו להשתתף באימונים. טענתם היתה: אנחנו איננו משתייכים להגנה, ואיננו מקבלים מרותכם.

כל טענותי בי אני פועל בשם צה"ל ולמרות צה"ל סדים כולם. יתד-על-כך, מי שיסרב לקבל עליו מרות צה"ל, זו תוטל עליו אף נגד דצונו — לא זכו לאוזן קשבת.

הסברתי להם עוד, כי לא נוכל לסבול מצב שכל מי שירצה להשתמש יוכל לטעון שהוא משתייך לאצ"ל, והדבר יגרום לדימוי-א לינאציה. הם עמדו בשלהם ורדשו שאחד מהם יועלה ארצה כדי להתקשר עם אנשיהם ולקבל הוראות, ורק אחד-יך ידעו אם להיכנע או לא.

אלא... שהוויכוח לא נסתיים. לפתע, נתקבלה ההודעה המשמחת על השיחרור מן המחנות וכל עבודתנו נפסקה.

מועפילי "טיגר היל"
יורדו לחוף

האל שיוו

מעפילי, "דראגה" נפגשו שוב אחרי 25 שנה

גשרעים אור ליום ב' באותו מקום שבו הועלו לפני 25 שנה. בראשונה סרו המשתתפים ל"זרעוניה" והציצו בבניין שבו לנו את לילם הראשון בארץ. מפקד האניה שמואל טגנסקי, כיום חבר בקוארטרטיב זיפוזיק, "מכורה, אמר, "יזכור" לנעדרים ולנופלים והדליק לפיד לזכרו של המעפיל האלמוני. לאחר מכן נערכה סעודה הגיגית במסערת "סטרטון" שליד החורבות של קיסריה העתיקה. יהודה בילו, שהיה סגן מפקד האניה, הינחה את המיפגש. בדבריו נגולו פרקי חווי ורסיסי זכרונות מהתקופה הזאת. הוא העניק, בשם מעפילי האניה, גביע כסף למפקדה ש. טגנסקי. ראש מועצת בנימינה מ. לאון העלה זכרוןות מאותו ליל, "כל נדרי, ליל הורדת המעפילים. לאחד מכן הודלקה ליד החוף מדורה והכל התיישבו מסביב לה וסיפורו זכרונות. בין היושבים היו מארגני ההעפלה ומפקדי האניות ובתוכם נציב ביתר בפולין לשעבר, א. פרופס, כיום היוזם והמארגן של הפסטיבאלים הבינלאומיים ומופעי הבידור הגדולים בארץ. (דבר')

האניה יוניה בשם "דראגה", שהפליגה בראשונה חצי מנמל פיומה שבאיטליה תחת דגל האימפריה, התקרבה בליל, כל נדרי" של אותה הלילה אל חוף ארץ-ישראל בין טנטורה וקיסריה שעל סיפונה כ-200 חברי בית"ר, "עולים בלתי-רשמיים". אורות האניה היו כבויים ורק חלש של איתות למחכים על החוף ציין את האניה מתקרבת. מהחוף נשלחה התשובה: "נקודה, נקודה, קו, נקודה, נקודה. הסירות הורדו למים והמעפילים חתרו בהן לחוף. במים הרדורים יצאו מן הסירה ועשו ככל שברגל. אך הציבו כפות דגליהם על ארמת הפלג והנה נשמעה קריאה, "חושו אחרינו, המשרת הבריטי עולה להגיע". העולים צעדו בקבוצה בוססות בחולות העמוקים של חוף הים התיכון ובראשם צעד מקבליהם, בניניהם מ. זיכויץ (כיום אלון), ראש מועצת בנימינה. הגיעו לבניין העתיק, "זרעוניה", ששימש אז כמחסן נסיונות של חברת פיק"א וכיום הוא סמוך למפעל הדרכים הראשית בנימינה-חיפה-ת"א. סיפור אותה העפלה הועלה מחדש בין הזכרונות שסופרו על-ידי עולי האניה שזומנו למיפגש

החזרת גולי קפריסין

(א) הקבוצה השנייה של 485 יתומים, שהממשלה הסכימה להחזיר לפני החור ממחנות המעפילים בקפריסין, הובאה לארץ ביום 23/9 ש. ז. כמו 500 הילדים מהקבוצה הראשונה כן גם אלה לא קבלו רשיונות עליה ממיכסת החודש, אלא הם יקבלו את הרשיונות מהמיכסת הבאות כשיגיע תורם לכך, לפי זמני גידושם לקפריסין. הילדים (285 ילדים ו-200 ילדות) נמסרו מיד לבואם לטיפולן של הלשכה לעליית ילדים ונוער.

(ב) לאחר סירובה המוחלט של הממשלה להעביר באניות את גולי קפריסין שתור החזרתם בא — נאלצנו להיזקק לאניה שכורה להסעת המעפילים. לשם כך התקשרנו עם האניה היוונית, "אפטליה", בתקיבול של 200 נוסעים. ב-9 הפלגות שעשתה אניה זו החל מ-3/9 ש. ז. הספקנו להעביר עד היום לארץ-ישראל כ-1700 איש, וגם: כ-500 שנעקבו בקפריסין עוד ממיכסת יולי, 750 לפי מיכסת אוגוסט ו-450 ממיכסת ספטמבר, והשאר — 270 — ממיכסת ספטמבר — יגיעו במשך הימים הקרובים. בינתיים יתקרב תור החזרתם של 750 ממיכסת אוקטובר, שנמשך להסיעם לארץ באופן זה. העברת המעפילים ב"אפטליה" היא בתנאים נוחים ורצויים להם, ללא משמר וגדרי תיל. אף דאגנו לכך, שבאניה נמצאים לשרות העולים רופא, אחות, מדרין וכ'.

ושוב מעפילים — ולקפריסין

(א) אף על פי כן — אנית מעפילים ובה 441 נפש — נתפסה ביום 27/9 ש. ז. סמוך לחופי דרום הארץ. מחיי הצי הבריטי עלו לאניה תוך התנגדות קשה, בה נפל חלק אחד המעפילים בשם נח גולדפרב (הובא לקבר ישראל בחיפה ב-28/9 ש"ז ערב טיחת השיח). האניה הובאה לנמל חיפה. 8 מעפילים, חולים ופצועים וקרוביהם) הורדו והעברו לביה"ח ולמחנה בעתליה. כלי יתר 432 המעפילים הועברו לאניות גירוש והובאו ביום א' דמוכות למחנה המעפילים בקפריסין. (ב) "גאולה" — אנית מעפילים ובה, לפי הידיעות הראשונות, כ-1550 איש — נלכדה אתמול, 2/10 ע"י הצי המלכותי והובאה אמש לנמל חיפה. המעפילים הועברו מיד לאנית גירוש ואחרי חצות הלילה הפליגה אתם לקפריסין.

(ג) "מדינת היהודים" — ובה, לפי השמועות, כ-2000 איש, נתפסה אף היא אמש ומחכים הבקר להבאתה לנמל חיפה ולידיעות על גורלם של מעפילי אניה זו. כפי שמוזכרים, נחקרו המלחים בהתנגדות קלה בעת לכידת אניה זו.

עם בוא המעפילים האלה לקפריסין ולאחר שהוחזרו מקפריסין לארץ במשך החודש, כדלעיל, כ-2000 מעפילים — יגיע מספר המעפילים ממחנות המעצר בקפריסין לכ-18500 נפש. במחנות המעפילים בארץ (בעתליה ובקריית שמואל) נמצאים כיום, לאחר שחרור 750 איש לפי מיכסת החודש, עוד כ-1300 איש המחכים לשחרורם לפי המיכסות הבאות.

"דפי עליה" — ידיעות מחלקת העלייה מס' 59

י"ט תשרי תש"ח 3.10.47

הד ההגנה

בטאון

ארגון חברי ההגנה - מחוז תל-אביב

צאנאן

הגנה -

תל-אביב

ש"כ"ד

לדורך!
במקרה והכתובת אינה נכונה, נא להחזיר
לארגון חברי ההגנה מחוז ת"א, ת.ד. 11268
רח' ברכוכבא 1, טל. 229679
דמי דואר מובטחים.

ש"ל מ
תל-אביב
.155

לכבוד
מטה
3123
ג

הדפוס הקללי בע"מ, רח' השוק 26, ת"א, טל. 81801